

**Національна академія педагогічних наук
Інститут педагогіки**

В. В. Вербицький, О. В. Вербицька, Л. М. Рибалко

Біологія. 7 клас

*Посібник для учнів 7 класу
загальноосвітніх навчальних закладів*

Київ, 2015

УДК 373:57
ББК 28. я721

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 12 від 30 листопада 2015 року)*

Рецензенти:

Ващенко Л. С. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості згальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Корягіна Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики змісту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського;

Гришко В. Я. – вчитель біології вищої категорії, методист районного методичного кабінету Полтавської районної ради.

Вербицький В. В., Вербицька О. В., Рибалко Л. М.

Біологія – 7 : навчальний посібник для учнів 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. В. Вербицький, О. В. Вербицька, Л. М. Рибалко. – К. : Педагогічна думка, 2015. – ____ с.

Навчальний посібник з біології розроблений для учнів 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів, зміст якого відповідає чинній навчальній програмі з біології для 7 класу.

Посібник містить навчальний матеріал про біологію тварин, їх особливості будови та процеси життєдіяльності, поведінку та екологію; лабораторні дослідження, практичні роботи, передбачені навчальною програмою, схеми та таблиці для узагальнення та систематизації знань; завдання тематичного контролю.

У структурі та змісті навчального посібника втілено еколого-еволюційний підхід до навчання, реалізовано його концептуальні ідеї еволюції та екоцентризму.

УДК 373:57
ББК 28. я721

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
§1. Зоологія – наука про тварин.....	4
§2. Особливості будови тварин.....	5
§3. Органи та системи органів тварин.....	8
§4. Роль тварин у природі та значення у житті людини.....	10
ТЕМА 1. РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТВАРИН.....	13
§5. Класифікація тварин.....	13
§6. Еволюція тварин.....	15
§7. Підцарство Найпростіші.....	18
§8. Підцарство Багатоклітинні тварини. Тип Кишковопорожнинні.....	22
§9. Тип Плоскі черви.....	26
§10. Тип Круглі черви.....	28
§11. Тип Кільчасті черви.....	30
§12. Тип Членистоногі. Клас Ракоподібні.....	33
§13. Клас Павукоподібні.....	37
§14. Клас Комахи.....	40
§15. Різноманітність комах.....	44
§16. Тип Молюски. Клас Черевоногі моллюски.....	47
§17. Клас Двостулкові моллюски.....	50
§18. Клас Головоногі моллюски.....	53
§ 19. Роль моллюсків в природі та їх значення в житті людини.....	55
§20. Паразитичні безхребетні тварини.....	56
§21. Профілактика захворювань, що передаються через тварин.....	59
§22. Тип Хордові тварини.....	61
§23. Клас Хрящові риби.....	63
§24. Клас Кісткові риби.....	66
§25. Клас Амфібії.....	72
§26. Різноманітність і охорона земноводних.....	76
§27. Плазуни.....	78
§28. Різноманітність і охорона плазунів.....	81
§ 29. Птахи.....	84
§ 30. Розмноження і розвиток птахів.....	87
§ 31. Різноманітність птахів.....	89
§32. Ссавці.....	93
§33. Біологічні особливості ссавців.....	95
§34. Різноманітність ссавців.....	97
<i>Лабораторні роботи.....</i>	<i>105</i>
Самоперевірка знань із теми «Різноманітність тварин».....	107
ТЕМА 2. ПРОЦЕСИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТВАРИН.....	112
§33. Організм тварин як цілісна система.....	112
§35. Процеси живлення і травлення у тварин.....	113
§36. Дихання як основний процес життєдіяльності тварин.....	114
§37. Транспорт речовин в організмі тварин, його особливості та значення.....	115
§38. Виділення як процес життєдіяльності тварин.....	117
§39. Органи чуттів у тварин, їх види, функції.....	118
§40. Нервова система та її значення в житті тварин.....	120
Самоперевірка знань із теми «Процеси життєдіяльності тварин»	

ТЕМА 3. ПОВЕДІНКА ТВАРИН	122
§41. Поведінка тварин у природі та штучних умовах.	122
§ 42. Стратегії поведінки. Інстинкт.....	126
§43. Суспільна та територіальна поведінка тварин.....	128
<i>Лабораторна робота</i>	130
<i>Самоперевірка знань із теми «Поведінка тварин»</i>	131
ТЕМА 4. ОРГАНІЗМИ І СЕРЕДОВИЩЕ ІСНУВАННЯ. ЕКОЛОГІЯ ТВАРИН	136
§44. Середовища існування тварин, їх чинники.....	136
§45. Чинники середовища існування тварин.....	137
§ 46. Взаємозв'язки тварин в природі.....	139
§ 47. Поняття про екосистеми.....	143
§ 48. Основи охорони природи. Екологічна етика.....	145
<i>Самоперевірка знань із теми «Організми і середовище існування»</i>	151
<i>Узагальнення знань із курсу «Біологія тварин»</i>	154